

Sveriges Arkitekter
Swedish Association
of Architects

Storgatan 41
Box 5027, SE-102 41
Stockholm, Sweden
Tel +46(0)8 505 577 00
Fax +46(0)8 505 577 05
kansli@arkitekt.se
www.arkitekt.se

Sveriges Arkitekter
Swedish Association
of Architects

Registrator
Miljödepartementet
103 33 Stockholm

Stockholm 2010.01.11

Yttrande över Myndighet för hållbart samhällsbyggande

Sveriges Arkitekters intresseområde

Sveriges Arkitekter ber här att få lämna sitt yttrande över remissen till utredningen SOU 2009:57 om Myndighet för hållbart samhällsbyggande.

Sveriges Arkitekter är en medlemsbaserad intresseorganisation för arkitekter inom byggande, planering, inredning, bevarande och landskap. Bland våra idag 10800 medlemmar finns över 95% av de yrkesverksamma. En femtedel av dessa är verksamma i den offentliga sektorn.

Boverkets myndighetsutövning har mycket stor betydelse för flertalet av våra medlemmars yrkesutövning. Vi vill därför ta detta tillfälle att yttra oss över denna remiss om Myndighet för hållbart samhällsbyggande.

Tidigare inspel

Sveriges Arkitekter har tidigare i utredningens inledande skede ombetts att göra ett medskick. Där betonade vi betydelsen av att Boverket även har medarbetare med praktisk erfarenhet av byggande och planering samt att verkets lokalisering försvårar den samverkan med andra myndigheter och med EU som får allt större betydelse i och med arbetet med att bygga ett hållbart och klimatneutralt samhälle. Vi konstaterade att Boverket trots en omfattande verksamhet har varit förvånansvärt osynligt i samhällsbyggandet.

Övergripande synpunkter

Sveriges Arkitekter tillstyrker i huvudsak utredarens förslag. Boverkets uppdrag är i första hand inte att bevaka vissa sektorsintressen, utan att tillse att samordningen av samhällsplaneringen för ett hållbart samhällsbyggande fungerar på ett bra sätt.

Sveriges Arkitekter välkomnar därför särskilt utredarens förslag att Boverkets arbete med tvärssektoriella strategier ska stärkas.

Som en självklar följd av detta vill Sveriges Arkitekter å det kraftfullaste tillstyrka att Boverket byter namn. Utredarens förslag *Myndigheten för samhällsbyggande*, framstår som mycket bättre än det nuvarande namnet som uppfattas som alltför smalt.

Det är viktigt att myndighetens namn ger associationer till det breda och samordnande uppdraget.

Sveriges Arkitekter välkomnar också att Boverket ges egna resurser för att bedriva kunskaps- och metodutveckling, för att kunna ge både kommuner och länsstyrelser bättre och mer relevant stöd. Men snarare än ett internt forskarråd på Boverket, som utredningen föreslår, efterfrågar Sveriges Arkitekter ett större nationellt kunskapsforum som kan fånga upp kunskapsbehoven i sektorn på ett effektivare sätt än ett personberoende expertorgan.

Sveriges Arkitekter anser att det behövs ett kunskaps- och kompetensforum där alla de viktiga aktörerna och intressenterna i samhällsbyggandet, både offentliga och privata, regelbundet möter forskningens aktörer, utbyter erfarenheter och formulerar sektorns övergripande kunskapsbehov och strategiska utvecklingsperspektiv. På lokal nivå i kommunerna finns några förebilder för ett sådant samverkanssätt.

På den nationella nivån behövs på motsvarande sätt ett statligt initiativ för en kraftsamling kring den långsiktigt motiverade grundforskningen och uppbyggnaden av de transdisciplinära forskningsmiljöer som behövs för att utveckla samhällsbyggandet not ett mer långsiktigt hållbart system.

Marknadens aktörer, inte minst fastighetsföretagen, bör samtidigt ta sitt ansvar för att forskningsrön tillämpas i branschens och delbranschernas produkt- och tjänsteutveckling. Sveriges Arkitekter föreslår därför att regeringen ger direktiv till de huvudsakliga myndigheterna inom samhällsbyggnadsområdet att formulera en strategi för långsiktigt kunskaps- och kompetensförsörjning inom samhällsbyggandet. En myndighet bör ha samordningsansvar. Sveriges Arkitekter avstår från att rekommendera någon enskild myndighet som bäst lämpad för detta, eftersom det inte finns någon självklar hemvist för detta perspektiv. Detta är i sig ett problem som inte direkt berörs av denna utredning.

Sveriges Arkitekter vill understryka behovet av en samordnande myndighet för frågor kring planering och gestaltning av byggnader och städer som kan samla samhällsbyggandets alla aktörer kring en gemensam systemförståelse. En sådan myndighet måste samtidigt ha nära till regeringskansliet och kunna fungera som hängreanna för alla de olika politiska sakfrågeområden som även behöver förankras i samhällsplanering och byggd miljö.

Till skillnad från utredaren anser Sveriges Arkitekter att en sammanslagning av Boverket och BKN är det mest önskvärda alternativet, eftersom det öppnar för möjligheten att förlägga vissa funktioner inom Boverket i Stockholm. Särskilt de som har stort behov av att samråda med regeringskansliet, andra myndigheter och uppgifter på EU-nivå.

Till skillnad från utredaren anser Sveriges Arkitekter också att ett namnbyte till *Myndigheten för samhällsbyggande* skulle kunna bli en positiv nytändning för Boverket, och bli ett tillfälle att skapa en ökad tydlighet gentemot medborgarna och avnämarna kring Boverkets övergripande ansvar för att samhället erbjuder en attraktiv, hållbar och värdeskapande livsmiljö.

Sveriges Arkitekter vill särskilt betona att detta, precis som utredaren påpekar, förutsätter att regeringen enas kring en samlad politik för hållbart samhällsbyggande och att den nya *Myndigheten för samhällsbyggande* verkligen ges ett tydligt övergripande ansvar för att samordna samhällsplaneringen, liksom även det mer specifika

uppdraget att ansvara för den byggda miljöns rumsliga och territoriella utveckling. Av särskild betydelse blir att myndigheten utvecklar bra sätt att samverka med framförallt transport- och miljösektorerna, samt med länsstyrelserna. Som grund för detta menar Sveriges Arkitekter att de hittillsvarande samverkansmetoderna bör utvärderas och utvecklas, så att de blir mer verkningsfulla.

Även samverkan med kultursektorn har stor betydelse i detta sammanhang eftersom arkitekturfrågorna, och därmed kvalitetsfrågorna, idag hör till kulturpolitiken och med Arkitekturmuseet som samordnande nationell arena. Att näringsdepartementet, som framgår av utredningen, är den största enskilda finansiären av Boverket (42%), pekar samtidigt på samhällsbyggnadsfrågornas grundläggande betydelse för vår välfärd.

Sveriges Arkitekter bilägger till detta yttrande vår skrift *Arkitektur och politik*. Där utvecklar vi vår syn på hur en samlad politik för samhällsbyggandet, vilket vi vill kalla en politik för arkitektur- och stadsutveckling, kan formuleras med utgångspunkt både i medborgarnas rätt till livskvalitet, långsiktigt hållbar utveckling och ett värdeskapande samhällsbyggande. Den bilagda skriften utgör en del av Sveriges Arkitekters samlade yttrande.

Sveriges Arkitekters syn på hur en samlad politik för arkitektur, byggande och stadsutveckling i praktiken kan organiseras fördjupas i detta yttrande, eftersom vi menar att detta även framgent bör vara centrala uppgifter för Boverket i samverkan med ett antal andra myndigheter.

Synpunkter och förslag med anledning av utredningen

I det följande utvecklar vi mer detaljerade förslag och synpunkter med anledning av att utredningen dels handlar om Boverkets roll som främjare av viktiga sakfrågor inom samhällsbyggandet, dels att ett värdeskapande perspektiv bör tillföras uppdraget, dels regeringens styrning samt dels frågan om förstärkning av Boverkets kunskaps- och metodutveckling liksom Boverkets och regeringskansliets kompetensförstärkning inom samhällsbyggnadsområdet.

Främjande av arkitektur- och stadsutvecklingsfrågor

Det är Sveriges Arkitekters uppfattning att Boverkets mandat att driva sakfrågor kring medborgarnas intresse i en god bebyggd miljö gradvis har tonats ner sedan mitten av 1990-talet. Stadsmiljörådets mandat har inskränkts till en rådgivande roll till Boverkets stab. Jämfört med den tidigare ordningen då Stadsmiljörådet anordnade offentliga debatter och möten med politiker framstår dagens agerande som tafatt. Frågorna har blivit osynliga.

Sveriges Arkitekter anser även att arbetet med arkitekturfrågor har tonats ned under 2000-talet, särskilt om en jämförelse görs med Boverkets aktiva medverkan till diskussionen om arkitektonisk kvalitet på 1990-talet och tolkningen av de då nya kraven på estetiskt tilltalande lösningar i PBL. Att ett tillfälligt inrättat arkitekturråd knutet direkt till regeringskansliet 2002 tog över en del av detta uppdrag har givetvis varit en bidragande orsak. Men totalt sett har det inte stärkt diskussionen om arkitektoniska kvalitetsfrågor i samhällsbyggandet. Snarare tvärtom. Främjandet har skilts från instrumenten i form av de lagar och förordningar för arkitekturpolitikens genomdrivande som Boverket fortfarande råder över. Arkitekturrådet är nu nedlagt och frågorna har förts över till Arkitekturmuseet som ett uppdrag att informera om

arkitektur-, formgivnings- och stadsmiljöfrågor till samhället, både specialister och allmänhet. Främjanderollen är fortfarande nedtonad.

Dessa turer kring hanteringen av arkitektur- och stadsmiljöpolitiken under de senaste 10 åren speglar enligt Sveriges Arkitekters uppfattning att det finns ett grundläggande behov av att kunna hantera de viktiga sakfrågorna kring den byggda miljöns kvalitet, hållbarhet och värde i ett aktivt samspel med både regeringen, riksdagen, departement, myndigheter, intressenter och aktörer. Något som i praktiken försvårats med ett Boverk utlokaliserat till Karlskrona. En stad som inte ens har någon egen flygförbindelse med Bryssel och är svår att nå från Stockholm. Det saknas direkt tågförbindelse och få flygtider erbjuds. Både de tidsmässiga och de direkta kostnaderna för en fullgod ersättning för otillgängligheten, har i praktiken blivit en hämsko för Boverkets aktiviteter och närvaro i de nationella diskussionerna.

Att den del av Naturvårdsverket som arbetar med samhällsbyggnadsfrågor finns i Falun, samtidigt som Naturvårdsverket självt finns i Östersund och har filialkontor i Stockholm, kan knappast ha underlättat myndigheternas samverkan kring hållbarhetsarbetet hittills. Att Boverkets roll i Miljömålsrådet och utvecklingen av miljömålet God bebyggd miljö hittills varit väldigt nedtonad bekräftar detta.

Mycket av den operativa hanteringen av frågor kring planering och byggande kopplat till medborgarnas intresse i den byggda miljöns kvalitet, hållbarhet och värde har också under den senaste 10-årsperioden hanterats av Riksantikvarieämbetet som funnits på plats i Stockholm. Inte minst utredningen om Landskapskonventionen. När nu arkitektur- och stadsmiljöfrågorna även hanteras av Arkitekturmuseet uppnås en bättre balans mellan bevarande- och utvecklingsperspektiven i främjandet av den byggda miljöns kvalitet. Kompetens att informera och ta fram information inom området kan stärkas i nära anslutning till Regeringskansliet.

En nackdel, och tydlig inkonsekvens i förhållande till utredarens vision för Boverket, är att Boverket samtidigt saknar ett övergripande strategiskt råd för byggfrågor. På motsvarande sätt som stadsmiljörådet ger samhällsbyggnadsdivisionen strategiskt stöd idag, borde husbyggnadsdivisionen ha ett arkitekturråd för strategisk rådgivning inom byggområdet. Å andra sidan saknar Arkitekturmuseet det stöd för grundläggande analys av läget för arkitekturen i landet, som Boverket i princip har tillgång till, genom sina återkommande lägesbeskrivningar. En verksamhet som utredaren också betonar att den bör förstärkas, vilket Sveriges Arkitekter också håller med om att det vore bra. Att som utredaren föreslår göra en regelbundet återkommande populariserad sammanställning av läget för samhällsbyggandet ser Sveriges Arkitekter för övrigt som ett utmärkt redskap för att stärka det strategiska perspektivet bland samhällsbyggare och medborgare, samtidigt som Boverket får en möjlighet att bli mer allmänt känt.

Arbetsdelningen mellan Boverket och Arkitekturmuseet speglar en grundläggande svaghet i dagens arkitekturpolitik där främjandet sker åtskilt från redskapen för politikens genomdrivande i form av Boverkets föreskrifter och författningsförslag till regeringen. Detta gäller i och för sig även för Arkitekturmuseets relation till andra myndigheter med viktiga mandat inom samhällsbyggandet som RAÄ, SFV, Naturvårdsverket, Vägverket och Banverket. Men att Plan och Bygglagens utveckling och tillämpning alltmer tenderar att skiljas från grundläggande frågor om statens ansvar för medborgarnas välfärd, anser Sveriges Arkitekter är en på längre sikt felaktig och rentav farlig väg, som ytterligare riskerar att isolera arkitekturfrågorna, och därmed medborgarperspektivet på den byggda miljön från samhällsbyggandet.

Sveriges Arkitekter vill med detta understryka betydelsen av att Arkitekturmuseets uppdrag att samverka med Boverket ges en motsvarande lydelse i Boverkets uppdrag. Det handlar inte minst om att Boverket nu verkligen kommer att använda Arkitekturmuseet som strategiskt stöd för utvecklingen av sin lagstadgade tillsyn av byggnadsväsendet. Boverket bör också ges resurser för att ta fram underlag om tillståndet för arkitekturen i landet, som en fundamental del av sina återkommande analyser av läget för bebyggelsen och planeringen i landet. Detta bör ske i nära samråd med Arkitekturmuseet. Det handlar då både om tillgången på arkitekt- och planerarkompetens, liksom om genomslaget för arkitekturpolitiken i form av till exempel genomförda arkitekturtävlingar, förekomsten av arkitekturprogram i kommuner och annan offentlig verksamhet, satsningar på offentliga lokaler och stadsmiljön eller varför inte kvalitetsinriktad offentlig upphandling?

Av motsvarande skäl stöder vi utredarens principiella uppfattning att Delegationen för hållbara städer bör inordnas i Boverkets organisation. Detta förutsätter dock att Boverket ges möjlighet att förlägga de delar av sin verksamhet som har särskilt stora behov av tvärssektoriell kommunikation med både andra myndigheter, regeringskansliet, och Bryssel, till Stockholm.

Värdeskapande perspektiv

Sveriges Arkitekter vill med utgångspunkt i vår skrift *Arkitektur och politik* särskilt betona betydelsen av att bebyggelsens värdeskapande aspekter tydliggörs i Boverkets uppdrag.

Det handlar om att se det ekonomiska värdet av bebyggelsens sociala och kulturella påverkan.

Det handlar om att utveckla förståelsen för byggnaders livscykelekonomi och betydelsen av god arkitektur och kvalitet för en byggnads långsiktiga värde.

Det handlar om den ekonomiska betydelsen av kompetens och kvalificerade arbetsinsatser i samhällsbyggandet.

Detta innebär att kompetenskraven i byggandet måste tydliggöras så att byggsektorns förmåga att leverera god eller till och med utmärkt arkitektur stärks. Sverige behöver en byggnadskonst där både detaljerna är genomtänkta och långsiktigt hållbara samtidigt som helheten samspelar med planeringens intentioner på innovativa sätt som leder till ökad långsiktig hållbarhet för hela bebyggelsen.

Det handlar inte minst om att utveckla strategier för stadsutveckling som utgår från de verkliga styrkeförhållandena mellan kommunen och marknadens aktörer. Kommunerna planerar, men det är framförallt marknadens aktörer som bygger. Kommunernas resurser för stadsbyggnad är alltmer begränsade.

Sveriges Arkitekter vill betona att om vi i Sverige inte bara ska planera, utan även bygga, ett hållbart samhälle behövs nya och utvecklade strategier och metoder för samverkan mellan kommun och marknad. Något som inte minst Delegationen för Hållbara Städer har uppmärksammat med en serie seminarier redan under sitt första verksamhetsår. En viktig del av detta är bättre samverkan mellan kommunernas strategiska planering och den idag alltför projektstyrda detaljplaneringen. Regeringen bör ge Boverket i uppdrag att se över möjligheterna att stärka samverkan mellan enskilda projekt och det strukturella perspektiv på stadsutvecklingen som en långsik-

tigt hållbar utveckling förutsätter. I detta sammanhang bör även Exploateringsavtalsens roll och användningssätt utredas. De bör enligt Sveriges Arkitekters synsätt inte hanteras avskilt från planeringen, utan ses som de kraftfulla redskap för stadsbyggnad och värnandet av de gemensamma anläggningarnas kvalitet som de faktiskt ofta är i kommunerna.

Detta ser Sveriges Arkitekter som en direkt parallell till utredningens iakttagelse att "med en avreglerad bostadsmarknad följer ett ökat behov av att överblicka marknadens funktionssätt". (s. 24) Stadsbyggnaderna är till stor del bostadsmarknadens spelplan. Genom att höja blicken och formulera en stadspolitik för hållbara städer kan regering och riksdag verka för att bostadsexploaterarna får tillräckliga markanvisningar i kommunerna. Genom att definiera tydliga mål för den goda staden kan staten även genom sina myndigheter verka för att kommunerna planerar så att dessa bostäder hamnar i ett bra rumsligt sammanhang som ger dem ett långsiktigt säkert värde. Helt enkelt en stadsmiljö där människor kan mötas på lika villkor och finna sin utkomst, samtidigt som de på ett bekvämt och praktiskt sätt kan tillgodose sina behov av service, rekreation och fritid utan att det leder till det övermått av trafikarbete som vi ser att dagens bilberoende leder till.

Detta innebär att Boverket i större utsträckning än hittills måste tillhandahålla sakkunskap om stadsbyggnad, och inte bara om samhällsplanering i allmänhet. Även den konkreta rumsbyggande stadsbyggnadspraktiken behöver hanteras i den nationella politiken för samhällsbyggnad i form av råd och riktlinjer. Här behöver Boverkets kompetens stärkas, så att de kan ge kommunerna bättre stöd.

Regeringens styrning

Sveriges Arkitekter uppskattar att utredningen även lyfter frågan om regeringens ansvar för att ge Boverket ett sammanhållet uppdrag där det finns utrymme att bedriva verksamheten i ett långsiktigt strategiskt perspektiv. Som utredningen så talande beskriver präglas Boverkets vardag av en mängd olika uppdrag från olika departement som inte samordnas. Alla med sina krav på leverans inom mer eller mindre begränsade och öronmärkta resurser.

Idag hanteras till exempel bostadsfrågorna av finansdepartementet, samtidigt som hållbar stad är miljödepartementets ansvar. Som Sveriges Arkitekter beskrivit ovan finns det flera och betydelsefulla beröringspunkter mellan bostadspolitik och stadspolitik. Bara inom dessa båda områden finns en rad olika myndigheter och utspel från politiken sker utan tydlig intern samordning i regeringskansliet.

Sveriges Arkitekter vill, liksom utredningen, påminna om Ansvarskommitténs betänkande Hållbar samhällsorganisation med utvecklingskraft SOU 2007:10. Där föreslås att nya, färre och större länsstyrelser ska kunna bidra med tvärssektoriella kunskapsunderlag till regeringen för att belysa territoriella och rumsliga genomförandeaspekter av olika politiska frågområden.

Utredningen om Boverket föreslår istället att Boverket i princip ska ta denna roll och mer aktivt ge stöd till länsstyrelsernas i deras samordnande roll. Så länge den regionala organisationen inte hittat sina nya former anser vi att detta är en rimlig utgångspunkt. Möjligen kunde det vara värdefullt att vidare utreda hur Boverkets samverkan med länsstyrelserna kan utvecklas, när det gäller att biträda regeringen med yttranden, utredningar och expertkunskap. Så länge det bara är länsstyrelserna som har den

samlade bilden av alla olika sektorskrav är de oundgängliga källor till kunskap för både Boverket – och regeringskansliet.

Betydelsen av att regeringskansliet har tillgång till kompetens inom territoriell och rumslig planering, liksom om byggandets kvalitets- och gestaltungsfrågor kan inte nog understrykas. Sådan kompetens inom arkitekturområdet har stor strategisk betydelse för hela regeringens arbete och förståelse för förutsättningarna för hela politikens genomförande.

Den byggda miljön är i sig ett viktigt redskap för hela politikens genomförande. Oavsett om det handlar om sociala frågor, miljöfrågor, kulturpolitik eller näringspolitik, kan arkitektur och stadsbyggnad tillföra resurser och värden till lösningarna. Ibland är de till och med oundgängliga förutsättningar för politikens förverkligande. Några sådana exempel har vi beskrivit i vår skrift *Arkitektur och politik*.

Betraktat som redskap erbjuder den byggda miljön både särskilda möjligheter och vissa begränsningar. De politiska visionerna får inte genomslag om de inte beaktar den byggda miljöns förutsättningar, och inte minst den arkitektoniska och rumsliga gestaltningens möjligheter. Det är först när de politiska sakfrågorna fått en professionell konsekvensanalys i termer av markanvändning, relationer i rummet och byggnadsgestaltningar, som politiken kan identifiera de realistiska möjligheterna till dess förverkligande.

Kunskaps- och metodutveckling med stöd i forskning

Sveriges Arkitekter delar utredarens uppfattning att Boverkets viktiga och grundläggande roll att specificera spelreglerna för samhällsbyggnad som system gradvis har underminerats genom att Boverket inte haft egna resurser att driva långsiktigt motiverade forsknings- och utvecklingsprojekt om planering och byggande.

Boverket har visserligen löpande producerat en rad kunskapsöversikter och rapporter kring viktiga frågor med betydelse för till exempel hållbarhetsarbetet och digitaliseringen av plan- och byggprocessen. Men det har som utredaren påpekar saknats en grund i en systematisk erfarenhetsåterföring från kommunerna och byggandet till Boverket.

Inte heller de frågor om byggandets ekonomi, som blivit alltmer framträdande i och med att byggandets kostnader ökat mer än konsumentpriserna generellt, har fått en ordentlig belysning av forskningen. Boverkets Byggekostnadsforum har visserligen medverkat till en rad pilotprojekt, men dessa har bara delvis blivit belysta med regelrätt forskning. Erfarenhetsåterföringen har haltat.

Sveriges Arkitekter vill därför betona betydelsen av att Boverket ges egna resurser för att kunna påverka forskningen inom hållbart samhällsbyggnad för att kunna fungera som en kompetent part i diskussioner om kunskapsbehoven med de forskningsfinansierande och forskningsutförande myndigheterna och andra aktörerna.

Det forskarråd som utredningen föreslår ska återinrättas kan vara ett bra stöd för att Boverket ska hålla sig à jour med kunskapsutvecklingen inom sitt ansvarsområde, men med tanke på forskningens höga grad av specialisering blir detta i praktiken svårt att hantera. Kanske är det då bättre om Boverket samlar denna expertis i sina råd för de respektive sakfrågorna.

Sveriges Arkitekter vill också betona att Boverket inte själva bör göra utlysningar av forskningsanslag. Det bör istället ske i samverkan med de myndigheter som har samlad kompetens inom forskningsfinansiering, som till exempel Formas eller Vinnova. Detta påpekas inte minst i den statliga utredningen om Forskningsfinansiering SOU 2008:30.

Samtidigt är det viktigt att Boverket har tillräckliga egna resurser för att göra utvärderingar av den egna verksamheten, som en grund för sin egen kunskapsutveckling och samverkan med högskolevärlden. Och inte minst för att tillse att Boverkets olika analyser och utredningar håller en rimlig vetenskaplig nivå och att de stöd som delas ut utvärderas på ett vetenskapligt sätt. Den typen av uppdragsforskning bör inte blandas ihop med Formas anslag till forskning. I dessa delar framstår därför inte utredningens förslag som helt genomtänkta.

Sveriges Arkitekter anser också att regeringen bör dela ut ett uppdrag till lämplig myndighet inom samhällsbyggnadsområdet att med stöd av Formas och i dialog med samhällsbyggandets både privata och offentliga intressenter, formulera en nationell myndighetsstrategi för kunskapsförsörjningen inom hållbart samhällsbyggande, arkitektur och stadsutveckling. Denna ska kunna användas som grund för dessa myndigheters roll som beställare av forskning inom området. En strategi för statens ansvar inom samhällsbyggandets kunskapsförsörjning bör formuleras tillsammans med de myndigheter som har viktiga uppgifter inom samhällsbyggandet. Främst Boverket och Arkitekturmuseet samt även Vägverket, Banverket, RAÄ, Naturvårdsverket och SFV.

Parallellt med detta anser Sveriges Arkitekter att det behöver utvecklas ett forum för kunskaps- och kompetensutveckling inom samhällsbyggande, arkitektur, planering och stadsutveckling. Där skulle alla de viktiga aktörerna och intressenterna i samhällsbyggandet, både offentliga och privata, regelbundet kunna möta forskningens aktörer, utbyta erfarenheter och formulera sektorns övergripande kunskapsbehov och strategiska utvecklingsperspektiv. Som förebild för detta ser Sveriges Arkitekter snarare VTI-dagarna i Linköping, där transportsektorn årligen samlas i januari, än Boverkets Plan- och byggdagar som enligt vår uppfattning fått en alltför intern prägel med svag koppling till forskningen.

På lokal nivå i kommunerna finns några förebilder för ett sådant samverkanssätt. Mest utvecklat är detta i Malmö där Institutet för hållbar stadsutveckling (ISU) intar en sådan position.

På en sådan arena kunde Boverket tillsammans med andra myndigheter, högskolor, kommuner och intressenter och aktörer inom detta kunskaps- och forskningsområde mötas och utbyter tankar och erfarenheter kring gemensamma frågor och kunskapsbehov. Frågan om vilken myndighet eller aktör som kan ta det långsiktiga ansvaret för att en sådan arena skapas och drivs bör ges en fördjupad utredning i samband med att den nationella myndighetsstrategin för kunskapsförsörjning inom hållbart samhällsbyggande, arkitektur och stadsutveckling formuleras.

Sveriges Arkitekter verkar utifrån ett branschperspektiv för att även marknadens aktörer ska samlas kring en gemensam strategi. Sveriges Arkitekter har formulerat sina utgångspunkter i ett eget forskningsprogram för arkitekturforskning som kom våren 2008. Det följdes vi upp under 2009 med en utredning om Arkitekturforskning för ett innovativt samhällsbyggande där vi pekar på arkitekturforskningens både specifika och generella bidrag till samhällsbyggandets utveckling som system. I

utredningen har vi även beskrivit de ansatser till strategiska perspektiv som andra aktörer inom samhällsbyggandet som BIC, Byggherrarna, Arkus och SBUF formulerat.

Sveriges Arkitekter och Arkitekturmuseet bjuder gemensamt in till ett forskningsforum den 19 oktober 2010 för att ytterligare fördjupa diskussionen om samhällsbyggandets strategiska kunskaps- och kompetensförsörjningsbehov inom planering och gestaltning av den byggda miljön.

Kompetensförsörjning – den informerande och strategiska rollen

Sveriges Arkitekter har tagit del av utredningens analys av Boverkets kompetensförsörjning. Vi vill understryka att de förslag som utredningen ger kring hur dessa frågor bör hanteras framöver framstår som rimliga och väl motiverade. Samtidigt är det mot bakgrund av vad vi formulerat i föregående avsnitt om kunskapsförsörjningen viktigt att kunskaps- och kompetensfrågorna ses i ett sammanhang. Ökat stöd för forskning till Boverket, liksom till kommunerna, innebär samtidigt att resurserna för kompetensutveckling stärks. Verksamheten får ett tydligare kunskapsfokus. Å andra sidan handlar kompetensfrågorna inom hållbar arkitektur- och stadsutveckling idag även om att alltför få arkitekter söker sig till samhällsplaneringen.

Sveriges Arkitekter vill betona att det är hög tid att frågan om hur statens kompetensförsörjning inom arkitektur och stadsutveckling tillgodoses på både kort och lång sikt. Beroendet av strategiska tjänster till inte minst Boverket, men även regeringskansliet från konsulter inom arkitektur och stadsutveckling, blir allt större, samtidigt som förmågan att handla upp sådana tjänster både från regeringskansli och myndigheter enligt Sveriges Arkitekters erfarenhet uppvisar brister.

Detta har till exempel blivit tydligt i Boverkets hantering av uppdraget att ge kommunerna stöd för kompetensutveckling inom PBL-hantering. För det första framstår det inte genomtänkt att ge ett sådant uppdrag straxt innan en större översyn av PBL ska sjösättas. För det andra uppfattar vi att Boverkets upphandling av denna utbildning mer eller mindre blivit ett misslyckande.

Inom regeringskansliet har Sveriges Arkitekter till exempel kunnat konstatera brister i förmågan att göra en upphandling av arkitektkompetens när det gällde att rita en paviljong till Sveriges genom tiderna största satsning på världsutställningen i Shanghai 2010.

Dessa brister pekar på en grundläggande strategisk kompetensförsörjningsfråga som inte berörs av utredningen. Staten kan inte avhända sig all strategisk kompetens inom planering och byggande, arkitektur och stadsutveckling, till marknaden. Då kan inte medborgarnas intressen i en hållbar, kvalitativt god och värdeskapande bebyggd miljö värnas på ett trovärdigt sätt. Det måste finnas en långsiktigt hållbar kompetensförsörjning även inom staten för att dessa frågor ska kunna hanteras på ett bra sätt. Sedan länge har även arkitekt- och planeringskompetensen på länsstyrelserna blivit eftersatt. Som länsarkitekt Bo Berge visat i sin utredning *Miljövern och samhällsnytta i fysisk planering – effekter på hållbar utveckling* (Arkus 2008) råder idag en stor obalans mellan handläggarkompetens inom miljö och planering på våra länsstyrelser. Situationen på regeringskansliet är en direkt spegling av detta. Skriften biläggs brevversionen av detta yttrande.

Sveriges Arkitekter delar heller inte fullt ut utredningens bedömning att Boverket inte har några problem med sin kompetensförsörjning. Som vi bland annat konstaterat i

vårt första medskick till utredaren har Boverket haft svårt att hitta och behålla personal med praktisk erfarenhet och kompetens inom arkitektur och stadsutveckling. Antalet anställda inom detta område utgör också jämfört med antalet jurister relativt sett en alltför liten del av Boverkets totala personal, med tanke på myndighetens ansvarsområde. Sveriges Arkitekter vill därför understryka betydelsen av att det förslag till krafttag kring kompetensförsörjningsfrågorna som utredningen föreslår, också prioriteras den närmaste framtiden. Om detta kombineras med en partiell utlokalisering av vissa delar av Boverkets verksamhet till en filial i Stockholm anser vi att det finns goda förutsättningar att bredda Boverkets uppdrag och få en kompetent myndighet som kan bedriva den samordning av samhällsplaneringen som krävs för ett hållbart samhällsbyggande. Uppdelningen av andra myndigheter som RAÄ och Naturvårdsverket på regionala kontor och Stockholmsfilialer kan tjäna som förebilder.

Arkitektur och politik

Rätt använt finns det få verktyg för politikens genomförande som har samma genomslagskraft i samhällets vardagsliv som arkitektur och stadsbyggande. När det gäller hållbarhetsfrågorna ser vi idag till exempel att en stor del av lösningen på klimathotet finns i en mer framsynt och hållbar arkitektur och stadsutveckling som använder energisnål byggteknik och minskar transportbehoven. Det är politikens ansvar att formulera mål och göra avvägningarna mellan de olika alternativ som de rumsliga- och byggmässiga konsekvensanalyserna pekar på. Arkitekter och planerare, liksom andra typer av samhällsbyggnadsingenjörer, tillhandahåller strategisk kunskap och tjänster för politikens konkretisering och genomförande.

Regeringens politik utgår idag från arkitektur och samhällsplanering som olika sektorsintressen. Sveriges Arkitekter menar att samhällsbyggnadspolitiken skulle bli effektivare om regeringen istället såg dessa verksamheter som en helhet och, framförallt, använde dem som strategiskt stöd både för politikens formulering och genomförande.

Detta yttrande har formulerats av Pehr Mikael Sällström och Katarina Nilsson på Sveriges Arkitekters kansli i samråd med undertecknad samt Sveriges Arkitekters akademi för fysisk planering.

Sveriges Arkitekter

Laila Strunke
Ordförande

Frågor kan ställas till Pehr Mikael Sällström, utbildnings- och forskningssekreterare, tel. 08-505 577 00, mobil 070-605 50 33, e-post pm.sallstrom@arkitekt.se

Skriften *Arkitektur och politik* kan laddas ner eller beställas kostnadsfritt i valfritt antal ex på www.arkitekt.se/bestall